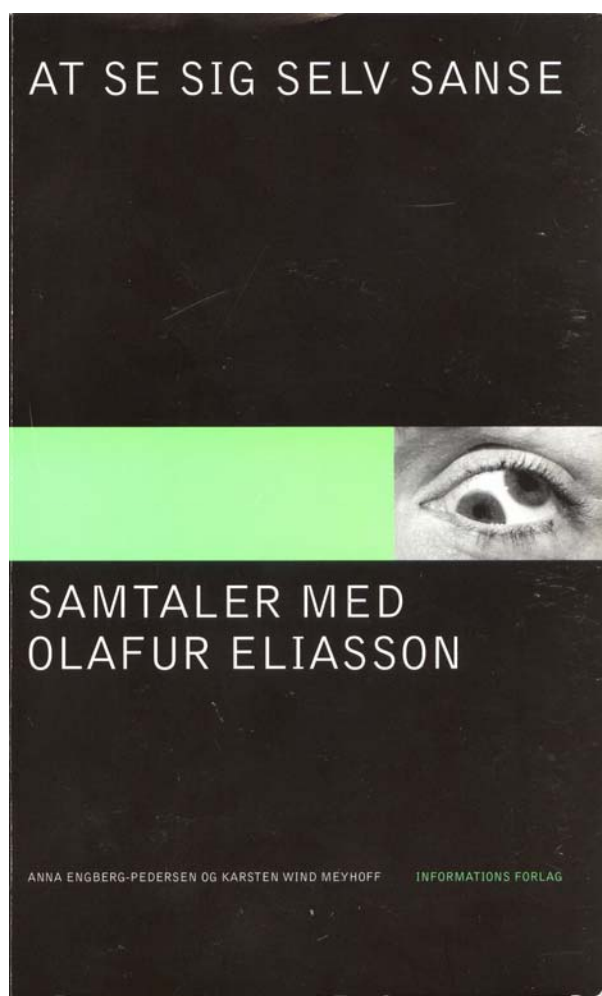

Krydsfeltet mellem kunstværk og beskuer

En samtalebog, der giver mulighed for at trænge dybt ind i kreativiteten hos en af Danmarks mest reflekterede billedkunstnere

Anna Engberg-Pedersen og Karsten Wind Meyhoff (udg.):
At se sig selv sanse. Samtaler med Olafur Eliasson. Informations Forlag 2004. 168 s. 198 kr.

Af Marlene Bregndal

"Det at være kunstner er for mig ensbetydende med at deltage i samfundsdebatten." Således indleder én af nutidens mest anerkendte og efterspurgte installationskunstnere Olafur Eliasson (s. 13) interviewbogen *At se sig selv sanse*. Bogen er et resultat af en række samtaler med kunstneren foretaget af forfatterne Anna Engberg-Pedersen og Karsten Wind Meyhoff. Bogens syv kapitler er hver især bygget op omkring et emne, der belyses og diskuteres fra forskellige indfaldsvinkler, ofte med enkelte kunstværker som samtaleens omdrejningspunkt. De forholdsvis korte kapitler omhandler bl.a. Eliassons syn på samfundet, politik, kunstinstitutionens ansvar,

beskuerens rolle samt kunstnerens forhold til Danmark, Norden og den skandinaviske arkitektur.

Fra første kapitel påtager Eliasson sig det ansvar, som følger med en karriere som kunstner. Hans arbejde bærer præg af stor seriøsitet og perfektionisme. Teoriene bag hans kunst er velovervejede og gennemtænkte, nøjagtig som de reflekterede svar, han giver i *At se sig selv sanse*. I bogen tilkendegiver Eliasson bl.a. sin kritiske holdning til forholdet mellem kunst og samfund. Han forklarer beskuerens rolle samt forestillingen om den virkelige og repræsentative opfattelse af natur, menneske og kunst.

Eliasson er åbenlyst en mand med ordet og refleksionerne i sin magt. Han besvarer interviewerens alsidige spørgsmål med stor overbevisning, men afviser dog at besidde sandheden og de eviggyldige svar. Eliasson er selv en mand af mange overvejelser og spørgsmål. Hans kreative tanker indfries i værker af stor rumlig og sansemæssig karakter, der alle inddrager beskuerne – eller *deltagerne*, som publikum kaldes pga. deres aktive medvirken. I kapitlerne 3 og 4 forklarer Eliasson krydsfeltet mellem kunstværket og dets beskuer. Jeg mener, at kapitlerne bør fremhæves som nogle af de mest øjenåbnende og brugbare afsnit i bogen, når det kommer til forståelsen af tankerne bag Eliassons kunst.

At se en regnbue

"Kunstens evne er at genforhandle vores måder at anskue verden på," forklarer Eliasson. "Jeg vil gerne ophæve kunstværkets autonome status og forsøge at integrere mine værker i en samfundsmæssig debat, gøre dem nærværende og give dem en stemme" (s.32). Kunsten skal inddrages som en aktiv aktør og debattør ved bl.a. at lade kunsten fokusere på nogle af de aspekter, som samfundets kapitalistiske værdisystem kun i begrænset omfang betragter som værdifulde, mener Eliasson. For eksempel den helt nære og individuelle sansning, følelse og kropslighed.

Eliasson forklarer ønsket om at fremskabe en dialog mellem kunstværk og beskuer, hvor den kropslige aktivering af beskuerens sanselige register skaber kunstoplevelsen. Ved at omdanne museumsgulve til bassiner, skøjtebaner og ujævne lavaformationer bliver deltagerens balanceevne central for selve kunstoplevelsen. Duft, smag, tåge og kulde aktiverer flere og andre sanser end lige synet. I værket *Beauty* klæber fine, forstøvede vanddråber sig til huden, og synet splintres i synstunneller af kalejdoskopiske spejlkrystaller i værket *La Situazione Antispettiva*.

Alle Eliassons værker opstår i en fysisk, kropslig og visuel interaktion med den aktive deltager. Samspillet

mellem de situationer, som Eliasson sætter i værk, er dog ikke udelukkende af fysisk karakter. Bevidstheden om, at vi i mødet med værkerne bringer en række forventninger med os, som er afstemt efter de kulturelle skabeloner og koder, der former vores perception – dvs. vores sansemæssige erfaring af verden – beskriver Eliasson også som en del af sit arbejde. Vi indordner verden i sikre, genkendelige kategorier, siger Eliasson. Hukommelsen eller erindringen er en betingelse for perceptionen, fordi enhver perception smeltes sammen med og gennemtrænges af det, som kroppen og bevidstheden husker.

Når Eliasson arbejder med en installation, tænker han derfor på, hvorledes værket gennem dets koder og forbindelser i kulturen vil påvirke deltageren. I værket *Beauty*, som Eliasson gentagne gange refererer til i løbet af samtalen, oplyses små forstøvede vanddråber af et kunstigt lys fra oven. Alt efter hvordan man står, kan man som deltager ane en meget smuk regnbue gestalte sig i lyset og dampen fra de forstøvede vanddråber. Regnbuen genkender man fra naturen, men også fra billeder, reklamer, Disney-bøger og film. Billedet af regnbuen er efterhånden blevet synonymt med forestillingen om det skønne, paradisiske og det fredfyldte. *Beauty* illustrerer en af Eliassons mange afgørende pointer, nemlig at perceptionen er en blanding af ny erfaring og gammel erindring. Eliasson forklarer bl.a., hvorledes genkendelsens effekt risikerer at overtage forståelsen af den samlede synsoplevelse. For når man ser en regnbue, så ser man samtidig alle de regnbuer, man genkender fra tidligere sammenhænge, og som refererer til vores kulturs definition af det symbolske, fredfyldte og mytologiske regnbuebillede. Naturen er i konstant fare for at blive reduceret til et billede i det repræsentative register, vi kalder vores virkelighed, forklarer Eliasson.

Men regnbuen i *Beauty* fremstår ikke i den forventede sammenhæng, dvs. som et billede i et smukt landskab. I stedet optræder den i en konstrueret form, på et museum, i et fugtigt og mørklagt udstillingsrum. En slange er ført op i loftet, hvorefter små sprinklere danner det skrøbelige tæppe af vandpartikler og støvregn. Installationens konstruktion er ikke gemt af vejen, hvilket gør, at deltageren i rummet føler sig nødsaget til at tænke over regnbuens tilblivelsesproces. En sådan refleksion danner basis for det, som Eliasson betegner som den virkelige synsoplevelse.

Et enkelt skridt i den forkerte retning betyder også, at regnbuen forsvinder. Regnbuen er blot et fænomen for øjet og et produkt af en bestemt vinkel mellem øje, lys og vanddråber – så når vi flytter os, er det vinklen, der ændres, ikke regnbuen derude, sådan som det ligner, når man på afstand passerer den i landskabet. Alle de erindringer regnbuen vækker i os – lige fra landskabsbilledet, vaskepulverreklamer til logoet for Greenpeace – giver værket det, som Eliasson betegner som billedets repræsentative fremtrædelse. Mens vores helt konkrete perception af værket, som er skabt af det menneskelige øje, hjulpet på vej af installationens teknik, fremstiller værkets *virkelige* præsentation og dets *virkelige* identitet.

Det centrale er her at anerkende hukommelsens tilstedeværelse i synsoplevelsen, så man ikke kommer til at forveksle perception og genkendelse, dvs. tro, man oplever via sanserne, når man egentlig udelukkende oplever via erindringens billeder.

Ved løbende at referere til Eliassons 15 årige værkproduktion formår *At se sig selv sans* at forblive nærværende og spændende. Samtalebogen giver mulighed for at trænge dybt ind i kreativiteten og den sansemæssige tankegang hos én af Danmarks mest reflekterede samtidskunstnere, så reflekteret at det til tider kan virke overvældende. Olafur Eliassons højtflyvende tankefilosofi kommer især til udtryk i første halvdel af bogen, nærmere betegnet i kapitlerne 1, 2 og 3, der omhandler kunstnerens syn på menneske, samfund og politik. Eliassons aktive spekulationsapparat forbliver intakt bogen igennem. Men hans tanker er stadig tilgængelige takket være de mange referencer til kunstnerens værker, der gennemgående illustrerer og underbygger Eliassons pointer.

Olafur Eliasson, der er dansk/islandsk, har markeret sig som verdensberømt kunstner på den internationale scene for samtidskunst. Han har bl.a. repræsenteret Danmark ved Venedig-Biennalen i 2003, ligesom han i efteråret 2003/foråret 2004 høstede stor anerkendelse for sin udstilling *The Weather Project* på Tate Modern i London, hvor hans gigantiske sol trak publikumsrekord med over 2 millioner besøgende. I efteråret 2004 var Eliasson aktuel med udstillingen *Minding the World* på ARoS Århus Kunstmuseum.

Marlene Bregndal er stud.mag. i dansk og køn, kommunikation og kultur.